

Waarom de PKN schuldverklaring mij goed doet.

Vooruitkijken, niet achterom zien. Dat deed die gereformeerde Apeldoornse wethouder in oorlogstijd. Hij werd gearresteerd, samen met zijn jongste zoon. Ze zaten in Schoorl, Buchenwald, Haaren, Sint Michielsgestel. Hij kwam vrij, maar werd opnieuw opgepakt, nu samen met zijn oudste zoon. Beiden werden op 12 april 1945 doodgeschoten. Zijn familie zou dat dit jaar bij het Kruisjesdal in Apeldoorn gedenken, inclusief de achterkleinkinderen. Dat ging niet door vanwege Corona. Op zijn graf staat: "Niemand die de hand aan de ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter hem ligt, is geschikt voor het Koninkrijk Gods". Heb ik van hem geleerd niet te veel achterom te kijken? Hij was mijn opa.

Hij was gereformeerd en van de ARP. Hij was een van de 'twaalf apostelen', die het verzet stimuleerden. Hij had contact met Frits de Zwerper. Ook hij werd opgepakt en zat samen met zijn vader in die eerder genoemde kampen. Zij nam Joodse onderduikers in huis en kreeg geldelijke ondersteuning van het landelijk verzet. Hij was mijn vader, zij mijn moeder.

Ze werd geboren tijdens het bombardement op het Haagse Bezuidenhout: een fatale Engelse vergissing. Tijdens haar doopdienst vielen de bommen. Haar opa heeft nog net van haar geboorte geweten, een maand later werd hij gefusilleerd, net als haar oom. Na de oorlog liep ze elke vierde mei mee in de stille omgang. De dodenherdenking was ernstig en droevig. Soms, op weg naar school, keek ze omhoog, een beetje bang. Kwamen er geen bommenwerpers, die alles kapot maakten? Haar vader vertelde bijna nooit over vroeger. Haar moeder ook niet. Maar dat was voor dat kleine meisje juist zo beklemmend. Ze ging ervan op slot, van binnen. Dat meisje ben ik.

Mijn ouders spraken weinig over 40-45. Ze wilden hun kinderen er niet mee belasten. Vader schamperde wel eens over alle 'helden', die na 1945 opeens in het verzet hadden gezeten en zich vol medailles hingen. Daar moest hij niets van hebben. Hij ging na de oorlog aan verzoening werken. Wat er gebeurd was mocht nooit meer gebeuren. Hij was actief in het toenmalige Europacontact, samen met Duitsers. Hij nam ons als kinderen mee naar Berlijn, vlak na de bouw van de muur. We zagen de plekken waar vluchtelingen waren doodgeschoten. Dat maakte veel indruk, maar ik zat nog steeds verstopt. Ik vermeed consequent contact met Duitsers.

Toen mijn gemeente in de jaren tachtig van mij verwachtte, dat ik als predikant zou deelnemen aan het gemeentecontact in de DDR, wilde ik niet naar Duitsland. Wel had ik toen veel contact met rabbijn Soetendorp. We deden jarenlang samen dienst en we organiseerden een avondgebed bij het begin van de Golfoorlog. We wilden aan gerechtigheid en vrede werken.

Mijn oecumenische ontmoetingen hebben mijn 'slot' opengebroken. In 1993, tijdens een conferentie in Santiago de Compostela kwam ik in een Duitse(!) groep terecht. Nu moest ik wel. Er waren wandelgangen en lange gesprekken. Voor het eerst sprak ik met Duitsers en hoorde hun verhalen. Er ontstonden vriendschappen. Ik had de Duitsers altijd als daders gezien (Tätervolk) en onszelf als slachtoffers. Nu kantelde dat, want nu hoorde ik verhalen van Duitse kinderen die doodsbang in kelders hadden gezeten, toen de bommen vielen.

Mijn Duitse vrienden en ik kwamen tot de conclusie, dat er tussen Duitsers en Nederlanders nog nooit iets echt was uitgepraat. Bij de gedachtenis van vijftig jaar WOII werd ik uitgenodigd om mijn verhaal te doen in de Antoniterkirche in Keulen. Dat was indrukwekkend. In die tijd was ook die grote oecumenische conferentie in Graz met als thema verzoening. Samen met het Ökumenisches Netz

Mittelrhein organiseerden we drie Duits-Nederlandse ontmoetingen rond het thema verzoening. We spraken van hart tot hart. Mensen die tot dan toe op slot zaten gingen voor elkaar open.

De PKN-Verklaring spreekt van daden van ongelofelijk moedige kerkmensen en gedenkt ze met dankbaarheid. De Verklaring roept ook op om de joods-christelijke relaties uit te laten groeien tot een diepe vriendschap van twee gelijkwaardige partners en om samen de strijd aan te gaan tegen het hedendaagse antisemitisme. Actueler kan het niet. Niet omkijken naar wat achter je ligt, maar werken aan een wereld zonder haat en antisemitisme. Dat herken ik ook in de schuldverklaring van de PKN en daarom doet die mij goed.

Margriet Gosker

(Oecumenisch theoloog, predikant in de Protestantse Kerk in Nederland)